

MAHALLA VA OTA-ONALAR O'RTASIDAGI HAMKORLIKNI KUCHAYTIRISH – VOYAGA YETMAGANLAR HUQUQBUZARLIKLARINI KAMAYTIRISHNING ZARURIY SHARTI SIFATIDA

УКРЕПЛЕНИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СОСЕДЯМИ И РОДИТЕЛЯМИ КАК НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ СОКРАЩЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

INCREASED COOPERATION BETWEEN THE NEIGHBORHOOD AND PARENTS-AS A NECESSARY CONDITION FOR REDUCING JUVENILE DELINQUENCY

Yulchixonov Quدراتxo'ja Abdumajit o'g'li
O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti
Magistratura tinglovchisi
qudratxojayulchixonov@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14836749>

Annotatsiya: Ushbu maqolada mahalla va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilidigan huquqbuzarliklarni kamaytirish masalalari o'rganilgan. Mavjud adabiyotlar tahlili asosida mahalla institutining roli, ota-onalar mas'uliyati va ijtimoiy hamkorlikning samarali mexanizmlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: mahalla, voyaga yetmaganlar huquqbuzarligi, profilaktika, ijtimoiy hamkorlik, oila instituti

Аннотация: В этой статье рассматриваются вопросы снижения преступности среди несовершеннолетних за счет укрепления сотрудничества между соседями и родителями. На основе анализа доступной литературы была проанализирована роль института соседства, родительской ответственности и эффективных механизмов социального взаимодействия.

Ключевые слова: соседство, правонарушения несовершеннолетних, профилактика, социальное сотрудничество, институт семьи

Abstract: This article explores issues of reducing juvenile delinquency by enhancing neighborhood-parent cooperation. Based on the analysis of the available literature, the role of the neighborhood Institute, parental responsibility and effective mechanisms of social cooperation have been analyzed.

Keywords: neighborhood, Juvenile Delinquency, Prevention, social cooperation, Family Institute

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida voyaga yetmaganlar huquqbuzarligi dolzarb ijtimoiy muammoga aylandi. BMT ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda har yili 14-18 yoshli o'smirlar tomonidan 2 milliondan ortiq huquqbuzarliklar sodir etilmoqda [1]. O'zbekistonda bu muammoni hal etishda mahalla instituti noyob va samarali mexanizm sifatida e'tirof etilmoqda.

Mahalla va oila hamkorligining zamonaviy modeli yoshlar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda mahalla institutini rivojlantirish, uning vakolatlarini kengaytirish va modernizatsiya qilish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida ham mahallaning rolini oshirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Tadqiqotning maqsadi – mahalla va ota-onalar hamkorligini kuchaytirish orqali voyaga yetmaganlar huquqbuzarliklarini kamaytirish yo'llarini aniqlashdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- mavjud huquqiy-me'yoriy bazani tahlil qilish;
- xorijiy tajribani o'rganish;
- mahalla va oila hamkorligining samarali mexanizmlarini ishlab chiqish;
- amaliy tavsiyalar tayyorlash.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, voyaga yetmaganlar huquqbuzarligini oldini olishda mahalla va oila hamkorligining samarali modelini yaratish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash mumkin.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. O'zbek, rus va xorijiy manbalardagi mavjud nazariy va amaliy yondashuvlar o'rganildi.

Abdullayev [2] mahallaning tarbiyaviy rolini o'rganib, uning yoshlar axloqiy tarbiyasidagi ahamiyatini ko'rsatgan. Petrov [3] oila va jamiyat hamkorligining huquqbuzarliklar profilaktikasidagi rolini tadqiq etgan.

Williams [4] xalqaro tajribada jamoat tashkilotlari va oilalar hamkorligining samarali modellarini tahlil qilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Mahalla va oila hamkorligining huquqiy asoslari takomillashtirilishi zarur. Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston mahallalari uyushmasi faoliyatini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorini yangilash, unda mahalla va oila hamkorligining aniq mexanizmlarini belgilash, taraflarning huquq va majburiyatlarini aniq ko'rsatish lozim [5]. Bu borada xorijiy tajriba ko'rsatishicha, jamoat tashkilotlari va oilalar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi alohida qonun hujjatlari samarali natija bermoqda.

Ota-onalar mas'uliyatini oshirish mexanizmlarini kuchaytirish lozim. Rasulov [4] tadqiqotlariga ko'ra, ota-onalarning voyaga yetmagan farzandlari tarbiyasi uchun javobgarligini oshirish jamoatchilik nazorati bilan birgalikda olib borilishi kerak. Xorijiy tajribada ota-onalar uchun maxsus trening va seminarlar tizimi joriy etilgan [6].

Mahalla faollarining malakasini oshirish tizimini takomillashtirish zarur. Alimov [7] ta'kidlaganidek, mahalla faollari zamonaviy pedagogik va psixologik bilimlar, mediatsiya ko'nikmalari, nizolarni hal etish usullari bo'yicha muntazam o'qitilishi kerak. Bu borada maxsus o'quv dasturlari ishlab chiqilishi va amaliyotga joriy etilishi lozim.

Yoshlar bilan ishlashning zamonaviy usullarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Johnson [8] ko'rsatib o'tganidek, raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlarda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Bu yoshlar bilan samarali muloqot o'rnatish imkonini beradi.

Mavjud muammolar tahlili shuni ko'rsatadiki, mahalla va oila hamkorligini kuchaytirish uchun quyidagi yo'nalishlarni rivojlantirish zarur:

1. Mahalla va oila hamkorligining monitoring tizimini yaratish;
2. Yoshlar bilan ishlashda innovatsion usullarni joriy etish;

3. Ota-onalar mas'uliyatini oshirish bo'yicha huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish;
4. Mahalla faollarining malakasini oshirish tizimini modernizatsiya qilish;
5. Xorijiy tajribani milliy qadriyatlarimizga moslashtirgan holda joriy etish.

Abdullayev [2] ta'kidlaganidek, mahallaning tarbiyaviy roli zamonaviy sharoitda yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Petrov [3] esa oila va jamiyat hamkorligining huquqbuzarliklar profilaktikasidagi rolini ko'rsatib, bu yo'nalishda kompleks yondashuv zarurligini asoslab bergan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, mahalla va oila hamkorligini kuchaytirish uchun tizimli va kompleks yondashuv zarur. Bu jarayonda davlat organlari, nodavlat tashkilotlar, ta'lim muassasalari va keng jamoatchilikning birgalikdagi harakatlari talab etiladi [9].

Mahalla va oila hamkorligini kuchaytirish samaradorligini oshirish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish zarur. Bu borada elektron platformalar yaratish, mobil ilovalarni ishlab chiqish va ijtimoiy tarmoqlarda mahalla faoliyatini faollashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Voyaga yetmaganlar huquqbuzarligini oldini olishda mahallaning roli quyidagi yo'nalishlarda yanada kuchaytirilishi lozim:

Birinchidan, mahalla hududidagi har bir oila bilan individual ishlash tizimini yo'lga qo'yish kerak. Buning uchun "Mahalla va oila " hamkorlik mexanizmini takomillashtirish zarur. Bu tizim orqali voyaga yetmaganlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni turli to'garaklarga jalb qilish imkoniyati kengayadi.

Ikkinchidan, mahallalarda yoshlar markazlarini tashkil etish va ularning faoliyatini modernizatsiya qilish lozim. Bu markazlarda yoshlarning intellektual salohiyatini oshirish, kasb-hunarga yo'naltirish va tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha muntazam tadbirlar o'tkazilishi kerak.

Uchinchidan, mahalla faollari va ota-onalar uchun onlayn maslahat platformasini yaratish maqsadga muvofiq. Bu platforma orqali yoshlar tarbiyasi, huquqbuzarliklar profilaktikasi va oilaviy munosabatlar bo'yicha malakali mutaxassislarning maslahatlarini olish imkoniyati yaratiladi.

To'rtinchidan, mahallalarda voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqiy targ'ibot ishlarini kuchaytirish zarur. Buning uchun huquq-tartibot organlari bilan hamkorlikda doimiy seminar va uchrashuvlar tashkil etish, huquqiy savodxonlikni oshirish bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqish lozim.

"Mahalla huquq-tartibot maskani" faoliyatini yanada takomillashtirish kerak. Bu maskan a'zolarini zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash, ularning malakasini oshirish va moddiy rag'batlantirish tizimini yanada yaxshilash va voyaga yetmaganlar va yoshlar bilan ishlash masalalari bo'yicha qo'shimcha mutaxassislarni jalb etish zarur. Shuningdek, mahallalarda voyaga yetmaganlar bilan ishlash bo'yicha maxsus komissiya ishini samarali tashkil etish va ularning faoliyatini tizimli monitoring qilib boorish lozim. Bu komissiya tarkibiga qo'shimcha tarzda psixologlar, pedagoglar, huquqshunoslar va boshqa mutaxassislarni jalb etish maqsadga muvofiq.

Mahalla va oila hamkorligining samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish va muntazam monitoring olib borish zarur. Bu mezonlar voyaga yetmaganlar huquqbuzarligi dinamikasi, profilaktik tadbirlar samaradorligi va ijtimoiy muhit barqarorligini aks ettirishi kerak. Mahallalarda "Namunali oila" tizimini joriy etish va ularning ijobiy tajribasini

ommalashtirish lozim. Bu tizim orqali oilalarda sog'lom raqobat muhitini yaratish va ijobiy tajribani targ'ib qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Ushbu yo'nalishlarning samarali amalga oshirilishi voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarni kamaytirishga, mahalla va oila hamkorligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Mahalla va ota-onalar hamkorligini kuchaytirish voyaga yetmaganlar huquqbuzarliklarini kamaytirishning muhim sharti hisoblanadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra quyidagi xulosalarga kelindi:

Mavjud qonunchilik bazasini takomillashtirish, xususan Mahalla instituti faoliyatini isloh qilishga qaratilgan qonun hujjatlarini yangilash va ota-onalar mas'uliyatini oshiruvchi yangi normalarni kiritish zarur. Mahalla faollarining malakasini oshirish tizimini modernizatsiya qilish, zamonaviy pedagogik va psixologik bilimlar bilan qurollantirish lozim.

Yoshlar bilan ishlashning innovatsion usullarini joriy etish, raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish muhim. Xorijiy tajribani o'rganish va milliy qadriyatlarimizga moslashtirgan holda joriy etish maqsadga muvofiq.

Mahalla va oila hamkorligining monitoring tizimini takomillashtirish, samaradorlik ko'rsatkichlarini ishlab chiqish talab etiladi. Yuqoridagi chora-tadbirlarning amalga oshirilishi voyaga yetmaganlar o'rtasidagi huquqbuzarliklarni sezilarli darajada kamaytirish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va osoyishtalikni ta'minlashga xizmat qiladi.

References:

1. Karimov, B. (2023). Mahalla institutining yoshlar tarbiyasidagi roli. Huquq va jamiyat, 12(2), 45-52.
2. Abdullayev, S. (2024). O'zbekistonda mahalla tizimining rivojlanishi. Toshkent: Fan.
3. Петров, В.А. (2023). Профилактика правонарушений среди несовершеннолетних. Право и общество, 15(3), 78-85.
4. Williams, J. (2023). Community Organizations and Youth Crime Prevention. Journal of Youth Studies, 25(4), 412-425.
5. Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston mahallalari uyushmasi faoliyatini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori, <https://lex.uz/docs/-6931869>
6. Rasulov, M. (2024). Maxallya va oila hamkorligining huquqiy asoslari. Qonun va jamiyat, 8(1), 23-30.
7. Alimov, A. (2024). Mahalla faoliyatini modernizatsiya qilish masalalari. Jamiyat va boshqaruv, 10(1), 89-96.
8. Johnson, K. (2023). Modern Approaches to Youth Crime Prevention. Crime Prevention Studies, 22(3), 245-258.
9. Smith, R. (2023). Family-Community Partnership Models. Social Work Review, 18(2), 156-168.